

DRUŽNÝ ROZHOVOR S VEĽKŇAZOM POPKULTÚRY A METAFYZIKOM MÉDIÍ - MARSHALLOM MCLUHANOM

PLAYBOY MAGAZINE, MAREC 1969

Pri zostavovaní každého čísla, popri mnohých podružných príspevkoch, sa často objavia texty, ktoré ukážu osobnosti a ich recenzované práce v inom svetle, ako sme očakávali. Sú príliš vzdialené od toho, o čom vypovedá recenzovaná kniha, no príliš zaujímavé, aby ostali bez povšimnutia. Väčšinou to bývajú autobiografie, biografie alebo korešpondencia, ale aj interview s autormi kníh, ktorí sa javia opačne, ako sa chcú prezentovať alebo ako ich vnímane pri čítaní ich prác. Dokresľujú osobnosť autora a tvoria kontext, v ktorom bolo dielo písané. Interview v časopise *Playboy* s Marshallom McLuhanom je nielen zaujímavé, ale predstavuje tohto kanadského mysliteľa ako vtipného a ostrého analytika svojej doby. Z tohto rozsiahleho rozhovoru sme vybrali niektoré časti. Celý nájdete v knihe Essential McLuhan (Toronto, House of Anansi Press, Ltd., 1995) alebo na internete (www.mcluhanmedia.com).

redakcia K&K

V redakcii časopisu *Playboy* sme sa rozhodli zmapovať neprebádané územie elektronických médií a vyslali sme nášho reportéra Erica Nordena za McLuhanom do jeho priestranného nového domu v zámožnej štvrti Wychwood Park na predmestí Toronto. McLuhan tu býva so svojou manželkou Corinou a piatimi zo šiestich detí. (Najstarší syn žije v New Yorku, kde dokončuje knihu o Jamesovi Joyceovi, ktorý patrí medzi otcových hrdinov.) Podľa Nordenových poznámok: „Dlháň McLuhan v hedom nepohodlnom tvídovom obleku, čiernych topánkach a sponou na kravate pôsobil šedivo a dengľavo. Nebyť úzkych pohyblivých úst, jeho tvár by ste si sotva zapamätali. Zarozprávali sme sa do noci pred praskajúcim kozubom. McLuhan pristupoval k rozhovoru zdržanlivo a vyjadril pochybnosti o komunikačnej schopnosti písaného slova. Vyslovil obavu, že forma otázok a odpovedí by mohla brániť toku jeho myšlienok. Ubezpečil som ho, že bude mať dostatok času a priestoru na ich sformulovanie.“

Výsledok je jasnejší a zrozumiteľnejší, ako by McLuhanovi čitatelia očakávali. Forma otázok a odpovedí ho pravdepodobne primäla k väčšej jednoznačnosti a nedovoľovala mu meniť tému uprostred myšlienkového prúdu, ako to máva vo zvyku. Myslíme si, že tento rozhovor je provokatívnou esenciou McLuhanových originálnych teórií a ukážkou jeho komplikovaného štýlu, ktorý spisovateľ George P. Elliott považuje za „úmyselne antilogický, zacyklený, nekalifikovaný, spotvorený a rozčuľujúci“. Kritik Christopher Rick je ešte menej zhovievavý: „slizká hmla, z ktorej strašia jachtavé metafory.“ Iné authority však považujú McLuhanov štýl za súčasť balenia, v ktorom prichádza jeho poslanstvo - prísne štruktúrované „lineárne“ spôsoby tradičného myslenia a reči sú prežitú v novom „postliterárnom“ veku elektronických médií.

(...)

PLAYBOY: POZIČAJME SI ZNÁMU JEDNOVERŠOVÚ BÁSEŇ HENRYHO GIBSONA Z POPULÁRNEJ TELEVÍZNEJ SHOW ŠEŠDESIATYCH ROKOV ROWAN'S AND MARTIN'S LAUGH-IN: „MARSHALL McLUHAN, ČO TO PREBOHA ROBÍTE?“

McLUHAN: Niekedy sa pýtam to isté sám seba. Robím výskumy. Nevieam, kam ma zavedú. Pragmatickým cieľom mojej práce je snaha porozumieť nášmu technologickému prostrediu a jeho psychickým a sociálnym dôsledkom. Ale moje knihy predstavujú väčšmi proces ako konečný produkt bádania, mojím cieľom je použiť fakty skôr ako pokusné sondy, ako prostriedky vŕhľadu a rozoznania vzorcov, než používať ich v tradičnom a sterilnom zmysle usporiadaných údajov, kategórií, kontajnerov. Chcem skôr mapovať nový terén ako usporadúvať na mape staré míľniky.

Svoje výskumy som však nikdy neprezentoval ako odhalenie pravdy. Ako bádateľ nemám žiadny pevný uhol pohľadu, nie som verný žiadnej teórii - ani vlastnej, ani cudzej. V podstate som kedykoľvek pripravený hodiť do starého železa každý výrok, ktorý som kedy vyslovil o čomkoľvek, ak tomuto výroku udalosti neprajú, alebo ak zistím, že neprispieva k pochopeniu problému. Tá lepšia časť mojej práce o médiách pripomína prácu vykrádača trezorov. Nevieam, čo je vo vnútri: možno nič. Jednoducho si sadnem a začnem pracovať. Ohmatávam, počúvam, testujem, prijímam a zamietam, skúšam rôzne postupy, až kým západka povolí a dvere trezoru sa roztvorí dokonca.

(...)

PLAYBOY: HOCI MNOHÍ VAŠI ČITATELIA AKCEPTUJÚ PRINCÍP ĎALEKOSIAHLEHO VPLYVU TECHNOLOGICKÝCH INOVÁCIÍ NA PROSTREDIE, NEVEDIA POCHOPÍŤ, AKO MÔŽETE TVRDIŤ, ŽE VYNÁLEZ TLAČE SPÔSOBIL VZNIK TAKÝCH S TLAČOU OČIVIDNE NESÚVISIACICH FENOMÉNOV AKO NACIONALIZMUS A INDUSTRIALIZMUS.

McLUHAN: Kľúčovým slovom je práve „očividne“. Pozrite sa bližšie na nacionalizmus aj industrializmus a uvidíte, že obidva sú priamym dôsledkom explózie technológie tlače v šestnástom storočí. Nacionalizmus v Európe neexistoval až do obdobia renesancie, keď kníhtlač umožnila každému gramotnému človeku vidieť svoj materinský jazyk ako uniformný celok. Šírenie masovo produkovaných kníh a tlačených materiálov po Európe - bol to len variant toho, čo dnes nazývame masmédiami - premenilo hovorové regionálne dialekty na uniformné uzavreté systémy národných jazykov a to viedlo k vzniku nacionalizmu.

Jednotlivec, čerstvo homogenizovaný tlačou, vnímal pojem národa ako intenzívnu a očarujúcu predstavu určenia a statusu svojej skupiny. Tlač tiež po prvý raz homogenizovala peniaze, trhy a dopravu, čím vytvorila ekonomickú ako aj politickú jednotu a uvedla do pohybu všetky dynamické centralizačné sily súčasného nacionalizmu. Tým, že Gutenbergova revolúcia umožnila také rýchle šírenie informácií, ktoré bolo pred vynájdenním tlače nemysliteľné, vyprodukovala nový typ vizuálnej centralizovanej národnej jednoty a tá postupne spĺývala s obchodnou expanziou, až kým sa z Európy nestala sieť štátov.

Pestovaním kontinuity a súťaživosti v homogénnom a súvislom teritóriu nacionalizmus nielenže razil cestu novým národom, ale zároveň spečatil osud starého stredovekého nesúťaživého a diskontinuitného spoločenského poriadku *gild* a rodinnej spoločenskej organizácie. Tlač si vyžiadala osobnostnú fragmentarizáciu a spoločenskú uniformitu, čoho prirodzeným dôsledkom bol národný štát. Obrovské zrýchlenie pohybu informácií v období gramotného nacionalizmu urýchlilo vznik špecializácie, odchovanej na fonetickej gramotnosti a živenej Gutenbergom, a spôsobilo, že takí všestranní encyklopedickí ľudia ako Benvenuto Cellini - zlatník, kondotier, maliar, sochár a spisovateľ v jednej osobe, zastarali. Renesančného človeka zničila sama renesancia.

PLAYBOY: PREČO SI MYSLÍTE, ŽE GUTENBERG POLOŽIL AJ ZÁKLADY INDUSTRIÁLNEJ REVOLÚCIE?

McLUHAN: Tlač a industrializmus sú úzko späté. Pripomeňme si, že tlač predstavuje prvú mechanizáciu veľmi zložitej ručnej výroby vôbec. Keďže bol vytvorený analytický postup výrobného procesu krok za krokom, technológia tlače sa stala vzorom všetkých nasledujúcich mechanizácií. Najdôležitejšou kvalitou tlače je opakovateľnosť. Tlač je vizuálnym vyjadrením, ktoré môže byť donekonečna reprodukované a práve opakovateľnosť je podstatou mechanického princípu, ktorý po Gutenbergovi zmenil celý svet. Typografia vytvorila prvý uniformne opakovateľný produkt a neskôr aj Henryho Forda, prvú montážnu linku a prvú masovú produkciu. Pohyblivý typ bol archetypom a prototypom celého nasledujúceho industriálneho rozvoja. Bez fonetickej gramotnosti a tlače by bol moderný industrializmus neuskutočiteľný. Je ne-

vyhnutné spájať gramotnosť s typografickou technológiou, ktorá usmerňuje nielen produkciu a marketingové stratégie, ale aj všetky ostatné oblasti života, od vzdelávania až po plánovanie mestskej výstavby.

PLAYBOY: ZDÁ SA, ŽE PRAKTICKY KAŽDÝ ASPEKT MODERNÉHO ŽIVOTA POVAŽUJETE ZA PRIAMY DÔSLEDOK GUTENBERGOVHO VYNÁLEZU TLAČE.

MCLUHAN: Tlač formovala všetky aspekty západnej mechanickej kultúry, ale moderný vek je vekom elektronických médií, ktoré presadzujú prostredia a kultúry úplne protikladné k mechanickej konzumnej spoločnosti odvodenej z tlače. Tlač vytrhla človeka z jeho tradičného kultúrneho prostredia a predviedla mu, ako možno klásť človeka na človeka, až kým nevznikne masívna aglomerácia národnej a industriálnej moci. Typografické vytrženie Západu pretrvalo až dodnes, keď nás elektronické médiá prinajmenšom preberajú z tohto hypnotického stavu. Konštelácia Marconioho zatieňuje Gutenbergovu galaxiu.

(...)

PLAYBOY: ČO SI MYSLÍTE, PREČO SA DNEŠNÁ MLÁDEŽ NESTOTOŽŇUJE SO VZDELÁVACÍM SYSTÉMOM A PREČO JE JEJ CUDZÍ?

MCLUHAN: Vzdelávanie by malo pomáhať mládeži porozumieť revolučne novému prostrediu a prispôbiť sa mu, no namiesto toho je iba nástrojom kultúrnej agresie, ktorá kmeňovo združenej mládeži vnucuje zastarané vizuálne hodnoty umierajúcej gramotnej éry. Celý náš vzdelávací systém je reakcionársky, zameraný na hodnoty a technológie minulosti a v tomto trende bude pravdepodobne pokračovať, pokiaľ sa stará generácia nevzdá moci. Generačná priepasť tu neoddeľuje dve rôzne vekové skupiny, ale dve diametrálne odlišné kultúry. Situácia v školách pochopiteľne kvasí, pretože náš vzdelávací systém je spätným zrkadlom. Je to vymierajúci a zastaraný systém založený na hodnotách gramotnosti a rozkúskovaných, utriedených informáciách, ktoré nezodpovedajú potrebám prvej televíznej generácie.

(...)

PLAYBOY: MYSLÍTE SI, ŽE PRETRVÁVANIE HIPPIE SUBKULTÚRY JE ODRAZOM ODMIETNUTIA HDDNÔT MECHANICKEJ SPOLOČNOSTI ZO STRANY MLÁDEŽE?

MCLUHAN: Samozrejme. Tieto deti sú unavené zamestnaním, cieľmi a najradšej by zabudli na svoje zaradenie do spoločnosti a na to, aké úlohy v nej majú hrať. Nechcú mať nič spoločné s našou útržkovitou a špecializovanou konzumnou spoločnosťou. Žijú vo vákuu prechodu medzi dvoma veľkými protikladnými kultúrami, zúfalo sa pokúšajú nájsť samých seba a vytvoriť spôsob existencie, ktorý by vyhovoval ich novým hodnotám - preto kladú dôraz na možnosť „alternatívneho spôsobu života“. Tento proces kmeňového zoskupovania môžeme pozorovať v akejkolvek skupine mladých ľudí, nielen u hippies.

(...)

PLAYBOY: OBSAHUJE VAŠA ANALÝZA RASTÚCEJ SEXUÁLNEJ SLOBODY NÁZNAK NESÚHLASU?

MCLUHAN: Nie, neobsahuje ani súhlas, ani nesúhlas. Snažím sa ju len pochopiť. Pre kmeňovo zoskupenú mládež je sexuálna sloboda rovnako prirodzená ako drogy.

PLAYBOY: ČO JE PRIRODZENÉ NA DROGÁCH?

MCLUHAN: Sú prirodzeným prostriedkom na zabezpečenie plynulosti kultúrnych premien a takisto aj skratkou do elektronického víru. Nárast konzumácie drog úzko súvisí s pôsobením elektronických médií. Pri popisovaní drogových zážitkov sa okrem výrazu „getting high“ (úlet) používa aj „turn on“ (naštartovať sa). Človek zapína svoje vedomie prostredníctvom drogy, ako keď stisne vypínač na televíznom prijímači a úplne otvorí svoje zmysly. Užívanie drogy pripomína všeprenikajúce prostredie okamžitých informácií vrátane spätnej väzby v podobe zážitku „vnútorného výletu“ (inner trip). Výlet do vnútra nie je výhradnou výsadou LSD cestovateľa, je to univerzálna skúsenosť televíznych divákov. LSD napodobňuje neviditeľný elektronický svet, oslobodzuje človeka od nadobudnutých verbálnych a obrazových stereotypov

a reakcií a umožňuje okamžité a úplné pohrúženie - odrazu, všetko a naraz. Základné potreby ľudí sa cez elektronickú nastavbu centrálnej nervovej sústavy premiestňujú mimo starý, racionálny a sekvenčný systém hodnôt. Príťažlivosť halucinogénnych drog spočíva v tom, že umožňujú dosiahnuť vcítenie sa do prenikajúceho elektronického prostredia, ktoré je samo osebe bezdrogovým výletom do vnútra. Užívanie drog je tiež vyjadrením opovrhovania zastaraným mechanickým svetom a hodnotami. Navyše drogy stimulujú živý záujem o umelecký prejav, ktorý prvotne vychádza zo sluchovo-dotykového sveta. Halucinogénne drogy ako chemická simulácia nášho elektronického prostredia takto prebúdajú zmysly, ktoré boli nadhlo utlmené prenikajúcou obrazovou orientáciou mechanickej kultúry. LSD a príbuzné halucinogénne drogy navyše pestujú silne kmeňovú a na komúny orientovanú subkultúru, a preto je pochopiteľné, že kmeňovo združená mládež vyhľadáva drogu ako životnú nevyhnutnosť.

PLAYBOY: ČASOPIS *NEWSWEEK* NEDÁVNO CITOVAL NÁZOR JEDNEJ ŠTUDENTKY UNIVERSITY OF COLUMBIA, KTORÁ VÁS STOTOŽŇOVALA S LSD: „O LSD NEVIETE NIČ DOVTEDY, KÝM SI HO NEDÁTE“, Povedala, „PODOBNE AKO O MCLUHANovi, KÝM SI HO NEPREČÍTATE“. VIDÍTE TU NEJAKÉ SÚVISLOSTI?

MCLUHAN: Myslím, že je to trochu prehnané prirovnanie, ale obávam sa, že niektorí moji akademickí kritici ma považujú za „zlý trip“.

PLAYBOY: BRALI STE NIEKEDY LSD?

MCLUHAN: Nie, nikdy. V týchto záležitostiach som pozorovateľ, nie účastník. Minulý rok som absolvoval operáciu nádoru, ktorý mi zväčšoval mozog tým menej príjemným spôsobom a počas predĺženej rekonvalescencie mi zakázali konzumovať čokoľvek povzbudzujúce, môžem nanajvýš piť kávu. Avšak! Pred niekoľkými mesiacmi ma skoro „zašili“ za drogy. Letel som z Vancouveru, kde mi udelili čestný doktorát a v lietadle som stretol kolegu, ktorý sa ma spýtal, odkiaľ cestujem. „Bol som si vo Vancouveri prevziať LL.D.“, povedal som mu. Všimol som si, že ďalší spolucestujúci sa zatváril prekvapene a keď som na letisku v Toronte vystúpil z lietadla, odviekli ma dvaja príslušníci colnej stráže do malej miestnosti a začali mi prehľadávať batožinu. „Poznáte Timothyho Learyho?“, opýtal sa jeden z nich. Odpovedal som, že áno a to mu zrejme stačilo. „Výborne“, odpovedal a pokračoval: „Tak kde to máte? Komusi ste údajne povedali, že ste si boli vo Vancouveri vyzdvihnúť LL.D.“ Po namáhavom rozhovore som ho presvedčil, že LL.D. nemá nič spoločné s prehľadovaním vedomia - práve naopak - a bol som vofný. Nie som si však celkom istý, či z pohľadu súčasnej krízy vzdelávania nie je zločin vlastníť čestný titul LL.D.

PLAYBOY: STE ZÁSTANCOM LEGALIZÁCIE MARIHUANY A HALUCINOGENNÝCH DROG?

MCLUHAN: Môj osobný názor je nepodstatný, pretože takéto reštrikcie sú zbytočné a tak či tak raz pominú. Zakázať drogy v kmeňovej spoločnosti je asi také jednoduché ako postaviť mimo zákon hodinový stroj v mechanickej spoločnosti.

Mladí ľudia sa budú naďalej štartovať bez ohľadu na to, koľkí z nich sa dostanú do väzenia. Takéto právne obmedzenia len odzrkadľujú kultúrnu agresiu a pomstu umierajúcej kultúry voči svojmu nasledovníkovi.

(...)

MCLUHAN: Prostredníctvom počítača možno riadiť siete globálnych termostatov (médií) a tým modelovať život tak, aby sme optimálne využívali ľudské vedomie. Už teraz je technologicky možné použiť počítač na programovanie spoločnosti prospešným smerom.

PLAYBOY: AKO MOŽNO PROGRAMOVAŤ CELÚ SPOLOČNOSŤ - ČI UŽ PROSPEŠNE ALEBO INAK?

MCLUHAN: Vôbec nie je ťažké využívať počítače tak, aby riadili starostlivo naplánované programovanie senzorického života celých populácií. Viem, že to znie ako science-fiction, ale keby ste sa vyznali v kybernetike, uvedomili by ste si, že to môžeme urobiť už dnes. Počítač by mohol naprogramovať médiá tak, aby pri určovaní správ, ktoré by ľudia mali počuť, boli zohľadnené všetky ich potreby, čím by sa vytvoril celkový zážitok z média, absorbovaný a štruktúrovaný všetkými zmyslami. Mohli by sme naprogramovať o päť hodín menej televízie v Taliansku, aby sme zvýšili čítanosť novín počas voľieb, alebo pridať ďalších dvadsaťpäť hodín televízneho vysielania vo Venezuele, aby sme schladili kmeňovú teplotu, ktorú zvýšilo rozhlasové vysielanie v predošlom mesiaci.

Prostredníctvom plánovanej súhry všetkých médií by už teraz bolo možné naprogramovať celé kultúry s cieľom zlepšiť a stabilizovať ich emočnú klímu, podobne ako sa práve učíme udržiavať rovnováhu medzi súťažiacimi svetovými ekonomikami.

(...)

PLAYBOY: AK SA ĽUDSTVO NEMOŽE UBRÁNIŤ TRANSFORMÁCII TECHNOLOGIU - ALEBO TRANSFORMÁCII NA TECHNOLOGIU - AKO MÔŽE OVLÁDAŤ A USMERŇOVAŤ TENTO PROCES ZMENY?

MCLUHAN: Ako som už na začiatku hovoril, prvým a životne najdôležitejším krokom je jednoducho porozumieť médiám a ich revolučnému vplyvu na všetky duchovné a spoločenské hodnoty a inštitúcie. Rozumieť znamená spolovice zvíťaziť. Ústredným motívom celej mojej práce je šírenie posolstva, že ak budeme rozumieť médiám, ktoré rozširujú človeka, získame nástroj na ich ovládanie. Ide o životnú úlohu, pretože bezprostredné rozhranie medzi sluchovo-dotykovým a vizuálnym vnímaním sa odohráva všade okolo nás. Tomuto environmentálnemu „blitzkriegu“ neunikne žiaden civilista, pretože doslova sa niet kam skryť. Ak ale preskúmame, čo sa s nami deje, môžeme zmierniť nápor zmien v prechodnom období a primäť najlepšie prvky starej vizuálnej kultúry k mierovému spolunažívaniu s novou kmeňovo združenou spoločnosťou. V prípade, že budeme v tomto kataklizmatickom vývoji trvať na konvenčnom pohľade do spätného zrkadla, bude celá západná kultúra zničená a vyhodená na smetisko dejín. Keby vzdelanému západnému človeku skutočne záležalo na zachovaní najtvorivejších črt jeho civilizácie, nenariekal by nad zmenami vo svojej veži zo slonoviny, ale vrhol by sa do víru elektronických technológií, porozumel im a slonovinovú vežu premenil na riadiacu vežu. Chápem však jeho nepriateľský postoj, pretože aj ja som mal takéto vizuálne predsudky.

PLAYBOY: ČO ZMENILO VÁŠ NÁZOR?

MCLUHAN: Skúsenosť. Veľa rokov som zaujímal veľmi moralistický názor na celú environmentálnu technológiu, až kým som nenapísal knihu *Mechanická nevesta* (*The Mechanical Bride*). Hnusila sa mi mechanizácia a mestá, priemyselnú revolúciu som stotožňoval s prvotným hriechom a masmédiá s úpadkom. Skrátka, odvrhol som takmer všetky prvky moderného života v prospech Rousseauovho utopizmu. Postupne som však cítil, že takýto postoj je jalový a zbytočný. Začal som si uvedomovať, že najväčší umelci dvadsiateho storočia - Yeats, Pound, Joyce, Eliot - objavili celkom iný prístup, založený na jednote poznávacích a tvorivých procesov. Uvedomil som si, že umelecká tvorba je spätným prehrávaním bežnej skúsenosti - od odpadu k pokladom. Zmenil som sa z moralistu na študenta.

(...)

PLAYBOY: ZDŮVDDNILI STE, PREČO VO SVOJEJ PRÁCI NEHCETE VYJADRIŤ SÚHLAS ČI NESÚHLAS S TOUTO REVOLÚCIOU, ALE ISTE MÁTE OSOBNÝ NÁZOR. AKÝ?

MCLUHAN: Nerád hovorím ľuďom, v čom sú podľa mňa dobré alebo zlé sociálne a duchovné zmeny zapríčinené médiami. Ak však trváte na tom, aby som sa jednoznačne vyjadril o tom, ako vnímam sprimitizovanie našej kultúry, povedal by som, že tento obrat pozorujem s nevôľou a nesúhlasom. Vidím výhody bohatej a tvorivej kmeňovej spoločnosti, ktorá sa rodí v tomto traumatickom období kultúrnych konfliktov a je oslobodená od rozdrobenosti a odcudzenia mechanickej éry, no napriek tomu ma tento proces zmien znechucuje. Vyrastal som v duchu tradície západnej vzdelanosti a nie som nadšený, že táto tradícia sa rozplynie ponorením všetkých zmyslov do elektroniky. Neteším ma rozpad susedstiev v dôsledku sebatrýznivého hľadania identity. Radikálne zmeny ma vôbec nenadchýňajú. Chýba mi zanietenie a presvedčenie revolucionára, uprednostňujem stabilné a nemenné prostredie, ktoré slúži potrebám človeka. Televízia a médiá rozplietajú vlákno našej spoločnosti. Okolnosti ma nútia žiť v tejto spoločnosti a tento rozpad ma neuspokojuje. Vidíte, nie som križiak, a viem si predstaviť, že by som bol najšťastnejší, keby som žil v bezpečnom, negramotnom prostredí. Nikdy by som sa nepokúšal zmeniť svoj svet - ani k lepšiemu, ani k horšiemu. Nemám radosť z pozorovania traumatických účinkov médií na človeka, ale uspokojuje ma, keď vnikám do toho, ako fungujú. Tento prístup k problematike je prirozený a uvoľnený, pretože mi umožňuje zahĺbiť sa a zároveň si udržať odstup. Pri štúdiu médií je takýto postoj nevyhnutný. Ak chcem skúmať a chápať rozloženie síl, musím začať tým, že vystúpim zo skúmaného prostredia a prestanem bojovať. Základom je zaujať postoj bezohľadnej nadradenosti, vyraziť, nakopať médiá do ich elektród a neskučať v kúte a nariekať nad tým, čo s nami médiá robia. Na takéto zaobchádzanie médiá nádherne reagujú tým, že sa menia z pánov na služobníkov. Bez tohto odstupu by moje pozorovanie médií nikdy nebolo objektívne a pripomínalo by súboj chobotnice s mrakodrapom. Takže využívam najväčšie potešenie gramotnej kultúry - schopnosť človeka konať nezaujate - niečo ako odosobnenú špecializáciu, ktorá bola hnacou silou západnej civilizácie.

(...)

PLAYBOY: NAPRIEK VAŠEJ OSOBEJ NECHUTI VOČI ZMENÁM, KTORÉ VYVOLALA NOVÁ ELEKTRICKÁ TECHNOLÓGIA, NAZNAČUJETE, ŽE AK POCHOPÍME A USMERNÍME JEJ VPLYV NA NÁS, MÔŽE VZNIKNÚŤ MENEJ ODCUDZENÁ A ROZDROBENÁ SPOLOČNOSŤ. DALO BY SA Povedať, ŽE BUDÚCNOSŤ VIDÍTE OPTIMISTICKY?

MCLUHAN: Sú dôvody pre optimizmus i pesimizmus. Rozšírenie ľudského vedomia pomocou elektronických médií by mohlo nasmerovať tisícročie, ale nesie v sebe aj potenciál byť antikristom - Yeatsovou obludou, ktorej hodina nakoniec odbije, aby sa narodila v Betleheme. Podobné kataklizmatické zmeny sú samy osebe morálne neutrálne a výsledný psychický a sociálny účinok spočíva v tom, ako ich vnímame a ako na ne reagujeme. Ak ich úplne odmietame vidieť, staneme sa ich služobníkmi a rozbúrené more elektronických informácií nás bude pohadzovať ako zátky na vlnách. Môžeme však obstáť, ak zachováme rozvahu počas zostupovania do tohto víru a budeme skúmať, čo sa s nami v tomto procese deje a čo sa s tým dá robiť. Osobne veľmi verím v schopnosť človeka odolávať a prispôsobovať sa a do budúcnosti hľadám s očakávaním a nádejou. Cítim, že stojíme na prahu oslobodzujúceho a úchvatného sveta, v ktorom sa z ľudského pokolenia stane jedna rodina a ľudské vedomie bude oslobodené od pút mechanickeho sveta a vypustené do kozmu. Som hlboko presvedčený o ľudskej schopnosti rásť, učiť sa, preniknúť do hlbín vlastnej bytosti a naučiť sa tajné piesne, ktoré rozoznievajú vesmír. Žijeme v prevratnej dobe hlbokoj bolesti a tragického hľadania identity, no agónia nášho veku je vlastne bolestivým znovuzrodením. Očakávam, že nasledujúce desaťročia premenia planétu na umelecké dielo a nový človek v spojení s vesmírnou harmóniou citlivo vytvaruje a ozdobí každý detail pozemského artefaktu a sám človek sa stane organickou formou umenia. Čaká nás dlhá cesta, na ktorej sú hviezdy iba zastávkami, vydali sme sa už na ňu. Narodí sa v tejto ére je vzácny dar, svoju blížiacu sa smrť ľutujem len preto, že zanechám veľa strán z knihy osudu ľudstva neprečítaných, odpusťte ten gutenbergovský obraz. Ale možno je to tak, ako som sa to snažil podať vo svojom skúmaní postgramotnej éry: príbeh začína vo chvíli, keď sa zatvorí kniha.

Z anglického originálu preložili Miša Schoberová, členka Výberového vzdelávacieho spolku a Daniel Salontay
 Ilustračné fotografie: *Sciences et avenir, Sciences et vie*